

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน พื้นที่กึ่งเมืองจังหวัดพิษณุโลก

Participation in child growth and development promoting on child center care in semi urban
area of Phitsanulok province.

(Received: June 3,2025 ; Revised: June 18,2025 ; Accepted: June 21,2025)

ทับทิม ปัตตะพงษ์¹ สาวิตรี ลิ้มกมลทิพย์² สมตระกูล ราศิริ³
Tubtim Pattapong¹ Sawitree Limkamontip² Sontakul Rasiri³

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์และพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กของครอบครัวและครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนในพื้นที่กึ่งเมืองจังหวัดพิษณุโลก เลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 53 คนประกอบด้วยผู้ปกครองและเด็กจำนวน 25 คู่ และครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 3 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม แบบประเมินการเจริญเติบโต แบบประเมินพัฒนาการและแบบบันทึกการปฏิบัติการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก เก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ระยะคือ ระยะที่ 1 เตรียมความพร้อม ระยะที่ 2 ปฏิบัติการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นความถี่ ร้อยละและMcenmar test

ผลการวิจัยพบว่า 1.สถานการณ์การเจริญเติบโตและพัฒนาการ เด็กมีการเจริญเติบโตสมวัยร้อยละ 88 และพัฒนาการสมวัยร้อยละ 48 ปัญหาที่พบครอบครัวและครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กขาดความรู้ในการประเมินและการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก 2.รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กของครอบครัวและครูผู้ดูแลเด็กประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ ดังนี้ 1) การอบรมให้ความรู้ครูผู้ดูแลเด็กเพื่อเฝ้าระวังและส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กและการส่งต่อ 2) การสร้างความตระหนักผู้ปกครองเพื่อปฏิบัติการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก 3) การสนับสนุนครอบครัวในการปฏิบัติการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ภายหลังการพัฒนาแบบพบว่าการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กสมวัยเพิ่มขึ้นและเกิดเครือข่ายการดูแลเด็กศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสู่บ้าน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การส่งเสริมเจริญเติบโต, การส่งเสริมพัฒนาการ

Abstract

This action research aimed to study situation and developing a participatory in child growth and development promotion model through the involvement of families and teachers in child center care in a semi urban area of Phitsanulok province. Purposive sampling, selected a total of 53 participants, including 25 parent-child pairs, and 3 teachers. Data collection methods included in-depth interviews, focus group discussions, participatory observation, growth assessment tools, developmental screening tools, and logs documenting practices to promote child growth and development. The study was conducted in two phases: 1) Preparation phase 2) Implementation phase to developing the participatory in child growth and development promotion model. Qualitative data were analyzed using content analysis, while quantitative data were presented in terms of frequency, percentages, and Mcenmar test.

The results showed that: 1. Situations of child growth and development was 96% children have appropriate growth, while 48% children demonstrated age-appropriate development. A key challenge identified was the lack of knowledge among families and teachers in assessing and promoting child growth and development. 2. Participatory

¹อาจารย์, คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Corresponding Author E-mail: tubtim@uru.ac.th

²อาจารย์, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนพรัตนราชธานี

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์, วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก

Child Growth and Development promotion model involving collaborative families and teachers consist of three strategies: 1) Training for teachers to monitor, promote, and facilitate referrals for child growth and development. 2) Raising parental awareness to implement practices that support growth and development. 3) Sustained family support to ensure continuous engagement in growth and developmental activities. Outcomes: The model led to improved age-appropriate growth and development in children and established a home-center care network for ongoing support.

Keyword: Participation, Growth promotion, Development promotion

บทนำ

เด็กก่อนวัยเรียนเป็นช่วงวัยที่มีการเจริญเติบโตและพัฒนาการทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาพร้อมที่จะเรียนรู้และรับประสบการณ์ใหม่เนื่องจากระบบประสาทและสมองมีการเจริญเติบโตและพัฒนาอย่างรวดเร็ว การเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กเป็นไปในทิศทางใดเป็นผลมาจากพันธุกรรมที่กำหนดไว้และสภาพแวดล้อมภายนอกที่รายล้อมเด็กโดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวเนื่องจากเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุดสามารถดูแลและจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมได้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนได้แก่ การจัดอาหารให้เด็กรับประทาน การจัดสภาพแวดล้อมในบ้านให้เหมาะสม การนอนหลับที่เพียงพอ การให้เด็กได้วิ่งเล่นอิสระ ฝึกให้เด็กทำกิจกรรมประจำวันเพื่อดูแลตนเอง การเล่นกับเด็ก เล่นนิทานให้เด็กฟัง ให้เด็กได้เล่าเรื่องราวให้คนในบ้านฟัง การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เล่นกับเด็กอย่างมีคุณภาพ การปล่อยให้เด็กดูทีวีตามลำพัง การใช้แท็บเล็ต เป็นต้น ครอบครัวจึงมีบทบาทสำคัญในการเฝ้าระวังและส่งเสริมให้เด็กมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการเป็นไปตามวัย¹

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การขยายตัวของเมือง ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปชุมชนชนบทผันเปลี่ยนเป็นชุมชนกึ่งเมืองเพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว บิดามารดาต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านมากขึ้น ส่งผลให้เด็กได้รับการดูแลจากบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ครอบครัว เด็กส่วนหนึ่งได้มาอยู่ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนในช่วงกลางวันระหว่างที่บิดามารดาหรือ

ผู้ปกครองไปทำงานและกลับบ้านในช่วงเย็น บทบาทการดูแลเด็กจึงถูกถ่ายทอดมาที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชนถือได้ว่าเป็นแหล่งที่สองรองจากครอบครัว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจึงมีความสำคัญในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการในระหว่างวันแก่เด็ก โดยเฉพาะครูผู้ดูแลเด็กซึ่งเป็นผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการแต่ละด้านของเด็ก ดังนั้นการส่งเสริมการเจริญเติบโตพัฒนาการเด็กให้เป็นไปตามวัยอย่างเหมาะสมจึงมีหลายภาคส่วนเกี่ยวข้อง^{2,3}

สถานการณ์ในประเทศไทยยังพบปัญหาการเจริญเติบโตและพัฒนาการไม่เหมาะสมตามวัย ดังรายงานของสถาบันพัฒนาอนามัยเด็กแห่งชาติ ในปี 2560 เด็กอายุ 0-5 ปีมีการเจริญเติบโตปกติเพียงร้อยละ 75.60⁴ ซึ่งเป็นเด็กที่มีน้ำหนักและส่วนสูงเหมาะสมตามเกณฑ์ ขณะเดียวกันผลการสำรวจพัฒนาการเด็กในปี พ.ศ. 2560-2565 พบพัฒนาการสงสัยล่าช้า ร้อยละ 16.39, 21.21, 25.57, 26.58, 26.56 และ 24.55 ตามลำดับ⁵ ซึ่งสูงกว่าสถิติเด็กปฐมวัยทั่วโลกที่มีพัฒนาการผิดปกติเพียงร้อยละ 15-20 จังหวัดพิษณุโลกแม้มีศักยภาพในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยเด็กปฐมวัยแต่ยังพบการเจริญเติบโตและพัฒนาการไม่สมวัย จากผลการสำรวจเด็กอายุ 0-5 ปีในปี 2564 พบร้อยละ 5.8 มีน้ำหนักและส่วนสูงไม่เป็นไปตามเกณฑ์และร้อยละ 2.26 มีพัฒนาการไม่สมวัย^{6,7} ส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินชีวิตของเด็กและการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต และผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ดูแล เกิดความเหนื่อยล้าและค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น⁸ จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญอย่างรีบเร่งในการส่งเสริมให้เด็กมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการให้เป็นไปตามวัยตั้งแต่แรก^{9,10}

อย่างไรก็ตามการที่เด็กมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการไม่สมวัยนั้นพบว่าเกี่ยวข้องกับครอบครัวขาดความเข้าใจในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการ การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการให้เด็กได้เรียนรู้ การปล่อยให้เด็กเล่นอินเทอร์เน็ต การใช้เวลากับหน้าจอโทรศัพท์ส่งผลต่อการนอนและการรับประทานอาหาร ซึ่งมีผลต่อการเจริญเติบโตและทำให้เด็กขาดโอกาสการเรียนรู้ในด้านอื่นๆ รวมถึงมองว่าการส่งเสริมที่เป็นบทบาทของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขณะเดียวกันที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กยังขาดความรู้ในการจัดอาหาร การส่งเสริมโภชนาการ การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ขาดการสนับสนุนเครื่องมือการเฝ้าระวัง ขาดการเชื่อมโยงข้อมูลและบูรณาการผู้เกี่ยวข้อง¹¹ ซึ่งจำเป็นต้องส่งเสริมศักยภาพ

การส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนนั้น จึงจำเป็นที่ครอบครัวและครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กร่วมมือกันในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน มีไขข้อบัพของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงอย่างเดียวเพื่อป้องกันและแก้ไขแนวโน้มปัญหาการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กไม่สมวัย โดยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และมีส่วนร่วมในการประเมินผล^{12,13} จากแนวโน้มสถานการณ์และปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนของครอบครัวและครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนในบริบทพื้นที่กิ่งเมืองจังหวัดพิษณุโลก โดยเลือกพื้นที่แบบเจาะจงในตำบลสมอแข อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลกเพื่อพัฒนารูปแบบในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาสถานการณ์การส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2. พัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนโดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนพื้นที่กิ่งเมืองจังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กโดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนพื้นที่กิ่งเมืองจังหวัดพิษณุโลก โดยประยุกต์ใช้แนวคิดวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart¹⁴ ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอนคือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกตผล (Observe) และการสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflect) แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เตรียมความพร้อมโดยศึกษาสถานการณ์การส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก และระยะที่ 2 ปฏิบัติการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก

โดยเลือกพื้นที่แบบเจาะจงในตำบลสมอแข อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลกเป็นพื้นที่เข้ากับเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่คือ 1) เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก 2) เป็นตำบลที่อยู่ติดเมืองเป็นพื้นที่กิ่งเมือง 3) นายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ปลัดองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้อำนวยการกองการศึกษา ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสนใจและยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย ดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม 2565 ถึงพฤศจิกายน 2565

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยประกอบด้วย

1. กลุ่มเป้าหมาย เป็นประชากรทั้งหมดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ได้แก่ ผู้ปกครองที่เป็นตัวแทนครอบครัวละ 1 คนและเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 25 คน รวมเป็น 25 คู่ และครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 3 คน

2. กลุ่มแกนนำในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดังนี้ 1) เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2) ยินดีให้ความร่วมมือและยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย ได้แก่ ตัวแทนผู้ปกครองจำนวน 2 คน ตัวแทนครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 1 คน ผู้นำชุมชนจำนวน 1 คน ปลัดอบต.จำนวน 1 คน

พยาบาลในรพสต.ผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กจำนวน 2 คน นักวิชาการศึกษาจำนวน 1 คน คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 1 คน รวมทั้งหมดจำนวน 9 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth interview) โดยผู้วิจัยสร้างแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก ลักษณะแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เป็นแนวคำถามปลายเปิด สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้ปกครองและครูในประเด็นการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ 20 นาที

2. การสนทนากลุ่ม เป็นการสนทนาที่แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้ปกครองและครูในประเด็นการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กและปัญหาอุปสรรคเป็นแนวคำถามปลายเปิด

3. การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เป็นการเก็บข้อมูลโดยที่ผู้วิจัยเข้าไปสัมผัสกับปรากฏการณ์ที่สนใจโดยตรง ฝึกรายละเอียดในความสัมพันธ์ต่างๆในเหตุการณ์ธรรมชาติอย่างเป็นระบบ เข้าไปเรียนรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของปรากฏการณ์นั้นๆ (Steubert & Carpenter, 2003)¹⁵ ผู้วิจัยใช้สังเกตการแสดงความคิดเห็น การช่วยเหลือการทำงานในกลุ่ม การทำกิจกรรมในระหว่างดำเนินโครงการ

4. การบันทึกข้อมูลภาคสนาม (field notes) เป็นการบันทึกรายละเอียดจากการสังเกต การ

สนทนา การสัมภาษณ์ ประกอบด้วย บริบทการศึกษา (Context) เนื้อหาสาระที่ได้จากการศึกษา กระบวนการ วิธีการศึกษา การเก็บข้อมูล และการสะท้อนคิด (Self-Reflection) โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยภาคสนามได้แก่ เทปบันทึกเสียง เพื่อใช้บันทึกเสียงขณะที่มีการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม

5. แบบประเมินการเจริญเติบโต โดยใช้เครื่องชั่งน้ำหนัก ที่วัดส่วนสูงที่มีมาตรฐาน แปลผลโดยใช้เกณฑ์อ้างอิงการเจริญเติบโต ของสำนัก โภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข¹⁶ เป็นแบบพล็อตกราฟวิเคราะห์ตามเกณฑ์อ้างอิงการเจริญเติบโต

6. แบบประเมินพัฒนาการตามคู่มือเฝ้าระวังคัดกรอง และส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Developmental Surveillance and Promotion Manual: DSPM) (กระทรวงสาธารณสุข, 2564)¹⁷ โดยใช้ชุดเครื่องมือประเมินพัฒนาการ

7. แบบบันทึกการปฏิบัติการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก สำหรับผู้ปกครองซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมี 2 ด้าน ประกอบด้วย การส่งเสริมการเจริญเติบโต ได้แก่ การรับประทานอาหาร การนอนหลับ การติดตามน้ำหนักส่วนสูง และการส่งเสริมพัฒนาการ ได้แก่ การเปิดโอกาสให้เด็กทำกิจวัตรประจำวัน การบอกคำศัพท์สิ่งของรอบตัว การเล่นกับเด็ก การออกกำลังกาย เป็นการปฏิบัติในแต่ละวัน

การหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก แนวทางในการสนทนากลุ่ม แนวทางการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบบันทึกการปฏิบัติการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กมาให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ความตรงเชิงเนื้อหา ภาษาที่ใช้และครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ แล้วนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงให้มีความเหมาะสม แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีความคล้ายคลึงกับกลุ่มเป้าหมายก่อนนำไปใช้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์แก่ผู้ให้ข้อมูลและขอความร่วมมือผู้ให้ข้อมูลในการเข้าร่วมโครงการวิจัย

และเมื่อผู้ให้ข้อมูลยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัยแล้วจึงขอผู้ให้ข้อมูลลงนามในหนังสือยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยก่อนดำเนินการเก็บข้อมูล การวิจัยนี้แบ่งเป็น 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 เตรียมความพร้อมโดยศึกษาสถานการณ์การส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนเพื่อค้นหาปัญหาและวิธีการในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการที่ทำอยู่โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและ การสนทนากลุ่มดังนี้

1. สัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 3 คนและหลังจากนั้นพบผู้ปกครองเด็กเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกครอบครัวละ 1 คนในประเด็นการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กจนครบ 25 คน และผู้วิจัยประเมินการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กรายบุคคล โดยการวัดส่วนสูงซึ่งน้ำหนักใช้กราฟมาตรฐานประเมินการเจริญเติบโตเด็กไทย และคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กไทย(DSPM) ใช้เวลาประมาณ 15-20 นาที/ราย ทำที่ละรายจนครบ 25 ราย

2. ผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่ม 2 ครั้งเพื่อค้นหาวิธีปฏิบัติเดิมในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก ปัญหาอุปสรรคที่ผ่านมา ครั้งที่ 1 จัดสนทนากลุ่มผู้ปกครองจำนวน 25 คนใช้เวลา 50 นาที และครั้งที่ 2 ครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 3 คน ใช้เวลาประมาณ 50 นาที

ระยะที่ 2 ปฏิบัติการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนของครอบครัว ครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ระยะนี้ใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอนคือ วางแผน (plan) ปฏิบัติ (act) สังเกตผลจากการปฏิบัติ (observe) และสะท้อนผลที่ได้ (reflect) ดังนี้

ขั้นที่ 1 วางแผน(Plan) โดยการประชุมกลุ่ม (Group discussion) ชี้แจงผลการประเมินการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก การปฏิบัติในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเดิมที่ปฏิบัติอยู่ ปัญหาอุปสรรค แก่ผู้ปกครอง ครูผู้ดูแลเด็ก และ

ผู้เกี่ยวข้องเพื่อทบทวนวิเคราะห์และระบุปัญหาและศักยภาพร่วมกัน พร้อมทั้งให้ผู้ปกครองเลือกตัวแทน 2 คนและครูผู้ดูแลเด็ก 1 คนเข้ามาเป็นแกนนำในการวางแผนการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก

หลังจากนั้นประชุมระดมสมองกลุ่มแกนนำ ได้แก่ผู้ปกครอง ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้นำชุมชน พยาบาลในรพสต. นักวิชาการศึกษา ปลัดอบต. และคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กร่วมจัดทำแผนส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและครูผู้ดูแลเด็กได้กลยุทธ์จำนวน 3 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 การอบรมให้ความรู้ครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อการเฝ้าระวังและส่งเสริมการเจริญเติบโต พัฒนาการเด็กและส่งต่อการดูแลไปยังครอบครัว

กลยุทธ์ที่ 2 การอบรมให้ความรู้ผู้ปกครองเพื่อสร้างความตระหนัก ส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก

กลยุทธ์ที่ 3 การสนับสนุนครอบครัวในการปฏิบัติการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการ

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติ (Act) การนำกลยุทธ์ทั้ง 3 ไปปฏิบัติตามที่วางแผนไว้

ขั้นที่ 3 การสังเกตผลจากการปฏิบัติ (Observe) ติดตามผลการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ และนำปัญหามาแก้ไขและประเมินผลการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กอีกครั้ง

ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลที่ได้ (reflect) ประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กร่วมกัน และคืนข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยการถอดเทปแบบคำต่อคำ พร้อมรายละเอียดขณะสัมภาษณ์และสนทนา อ่านทำความเข้าใจข้อมูลทั้งหมดในภาพรวมโดยเฉพาะความรู้สึกเกี่ยวกับปรากฏการณ์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต เช่น

อาการสับสน น้ำเสียงของผู้ให้ข้อมูล หลังจากนั้นจับกลุ่มคำ ข้อความประโยคที่สำคัญให้รหัส (coding) แล้วจึงบันทึกข้อความที่ให้ความหมายหรือรหัสนั้น ขณะที่ให้รหัสนั้นวิเคราะห์ว่ามีข้อมูลส่วนใดที่ยังไม่ครบถ้วน หรือยังไม่ชัดเจน วางแผนกำหนดประเด็นหรือแนวคำถามเพื่อใช้ในครั้งต่อไป จากนั้นนำความหมายที่บันทึกไว้มาจัดเป็นหมวดหมู่เป็นประเด็นหลักและประเด็นย่อยที่เชื่อมโยงกัน แล้วนำข้อสรุปไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้อง จึงสรุปเป็นรูปแบบในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กโดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและครูผู้ดูแลเด็ก แล้วนำเสนอร่วมกันวิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะปรับแก้ไขจนเป็นรูปแบบการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กโดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและครูผู้ดูแลในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาโดยแจกแจงความถี่ ร้อยละและMcNemar test

การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการบันทึกข้อมูลภาคสนาม มาตรวจสอบความถูกต้องโดยยึดหลักสามเส้า (triangulation) ทั้งด้านข้อมูล (data triangulation)^{18,19} พิจารณาในการตรวจสอบได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งบุคคลและแหล่งสถานที่ จากการที่ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลความเชื่อถือได้ของข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล (credibility) ความสม่ำเสมอและความเป็นเหตุเป็นผลของข้อมูล(dependability) ความเชื่อมั่นของกระบวนการวิจัย (confirmability) และพัฒนาแนวทางที่เป็นไปได้จริงในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กโดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (transfer-ability)

จริยธรรมงานวิจัย

การวิจัยนี้ได้รับอนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยวิทยาลัย

การสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก เลขที่ SCPHPL 2/2564.1.7 ตลอดระยะเวลาการดำเนินโครงการผู้วิจัยยึดหลักการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล เริ่มตั้งแต่การชี้แจงให้ข้อมูลอย่างเพียงพอและเชิญชวนให้เข้าร่วมโครงการวิจัยด้วยความสมัครใจ อาสาสมัครมีสิทธิ์ที่จะยกเลิกการเข้าร่วมโครงการวิจัยได้ตลอดเวลา ตลอดจนการรักษาข้อมูลเป็นความลับและนำเสนอเป็นภาพรวมโดยไม่ระบุตัวตน

ผลการวิจัย

การศึกษานี้นำเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

1. สถานการณ์การส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กก่อนเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
 - 1.1 ผู้ให้ข้อมูลเป็นเด็กก่อนวัยเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 25 คน อายุระหว่าง 2 ปี 2 เดือนถึง 3 ปี 1 เดือน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 14 คนร้อยละ 56 เพศชายจำนวน 11 คนร้อยละ 44 ผู้ดูแลหลักส่วนใหญ่เป็นมารดาจำนวน 17 คนร้อยละ 68 เป็นญาติ ได้แก่ ตา ยาย ปู่ ย่า และป้าจำนวน 6 คนร้อยละ 24 และบิดาจำนวน 2 คนร้อยละ 8 ลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยวจำนวน 13 คนร้อยละ 52 และครอบครัวขยายจำนวน 12 คนร้อยละ 48 ผลการประเมินการเจริญเติบโตพบว่า มีเด็กที่น้ำหนักตามเกณฑ์ร้อยละ 88 และส่วนสูงตามเกณฑ์ร้อยละ 100 และสมส่วนร้อยละ 88 ด้านพัฒนาการพบว่าเด็กมีพัฒนาการสมวัยร้อยละ 48 และพัฒนาการสงสัยล่าช้าหรือไม่สมวัยร้อยละ 52 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีพัฒนาการไม่สมวัยด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กสูงสุดร้อยละ 24 รองลงมาคือพัฒนาการด้านการเข้าใจภาษาร้อยละ 20 และมีเด็กที่พัฒนาการสงสัยล่าช้าหรือไม่สมวัย 2 ด้านขึ้นไปร้อยละ 8

- 1.2 จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มผู้ปกครองจำนวน 25 ราย ส่วนใหญ่เป็นมารดาจำนวน 18 คนร้อยละ 72 อายุระหว่าง 25 -35 ปี

การศึกษาปริญญาตรี รายได้ครอบครัวพอใช้ การส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กที่ปฏิบัติอยู่ดังนี้ การจัดหาอาหารให้เด็กรับประทานอย่างเพียงพอและดูแลให้เด็กนอนหลับในตอนกลางวันและกลางคืน การดูแลรักษาสุขภาพให้แข็งแรงไม่เจ็บป่วย การปล่อยให้เด็กเล่นอย่างอิสระ และการพาไปเที่ยวในช่วงว่าง มีมุมมองเรื่องการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กเป็นเรื่องธรรมชาติเชื่อว่า “เมื่อโตขึ้นเด็กจะเก่งเอง” และมองว่าบทบาทการส่งเสริมพัฒนาการเป็นบทบาทของครูที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สภาพปัญหาพบว่าผู้ปกครองขาดความรู้ในการประเมินการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก ไม่มีเวลาเล่นกับเด็ก

เนื่องจากต้องทำงานนอกบ้าน

1.3 ด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ครูจำนวน 3 คน อายุระหว่าง 32 – 42 ปี การศึกษาสูงสุดปริญญาโท จำนวน 1 คน ร้อยละ 33 การส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กปฏิบัติ คือการจัดอาหารที่มีคุณภาพครบ 5 หมู่ให้เด็กรับประทานในแต่ละวันโดยใช้ โปรแกรม thai school lunch การติดตามเมนูอาหารที่จัดให้เด็ก และติดตามประเมินการเจริญเติบโตโดยการชั่งน้ำหนักและส่วนสูงภาคเรียนละ 1 ครั้ง การส่งเสริมพัฒนาการเป็นไปตามหลักสูตรปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สภาพปัญหาพบว่าครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กยังขาดความรู้ในการประเมินการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีข้อจำกัดในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้ทั่วถึงและต้องการพัฒนาศักยภาพในส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนของครอบครัวและครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กพื้นที่กิ่งเมืองจังหวัดพิษณุโลก ภายหลังประชุมผู้ปกครองและครูผู้ดูแลเด็กเพื่อระบุนโยบายและศักยภาพร่วมกัน ผู้วิจัยร่วมกับแกนนำประชุมระดมสมองเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยการมี

ส่วนร่วมของครอบครัวและครูผู้ดูแลเด็ก มุ่งเน้นเสริมสร้างศักยภาพของครอบครัวและครูผู้ดูแลเด็กประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 การเพิ่มพูนความรู้แก่ครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อการเฝ้าระวังและส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ประกอบกิจกรรมดังนี้ 1)การให้ความรู้แก่ครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเรื่องการประเมินการเจริญเติบโตโดยใช้กราฟน้ำหนักและส่วนสูงของสำนักโภชนาการ กรมอนามัยเพื่อสามารถติดตามการเจริญเติบโตของเด็ก 2)การให้ความรู้ในการประเมินพัฒนาการโดยใช้แบบคัดกรองพัฒนาการ DSPM และ 3)สร้างแรงบันดาลใจในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กในภาระกิจประจำวัน โดยเน้นให้ครูผู้ดูแลเด็กได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 5 ด้านในแต่ละวันให้แก่เด็กและสามารถเสริมเพิ่มเติมในเด็กรายที่ยังไม่สามารถปฏิบัติได้หรือมีแนวโน้มช้ากว่าเพื่อน

ภายหลังดำเนินการครูผู้ดูแลเด็กมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นและมั่นใจว่าตนเองสามารถนำไปปฏิบัติในการดูแลเด็กประจำวันและมีการส่งต่อให้ครอบครัวกรณีที่มีปัญหาหรือติดภารกิจอื่นไม่ได้จัดกิจกรรมให้เด็ก และกรณีที่เด็กสงสัยว่าจะมีพัฒนาการไม่สมวัยครูจะบอกผู้ปกครองและติดต่อพยาบาลในรพสต.เพื่อติดตามและให้การดูแลเด็กต่อ

กลยุทธ์ที่ 2 การสร้างความตระหนักและให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเพื่อการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการแก่เด็ก ประกอบด้วย กิจกรรมดังนี้ 1)การจัดอบรมแก่ผู้ปกครองเพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมเด็กให้มีการเจริญเติบโตและพัฒนาการตามวัยและการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 2) การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้เรื่องการประเมินการเจริญเติบโตโดยใช้กราฟน้ำหนักและส่วนสูงของสำนักโภชนาการ กรมอนามัยและการส่งเสริมการเจริญเติบโตเด็กพร้อมลงมือปฏิบัติและ 3) การส่งเสริมพัฒนาการเด็กในวิถีชีวิตประจำวัน มีการให้ความรู้เป็นรายบุคคลในกรณีที่มีปัญหาหรือไม่สะดวกในการอบรม จากนั้นผู้ปกครองนำความรู้ไป

ปฏิบัติการสร้างเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กและบันทึกในแบบการปฏิบัติการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กทุกวันครบ 1 สัปดาห์แล้วนำมาส่งที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและรับแบบบันทึกใบใหม่กลับไป กรณีที่ผู้ปกครองสงสัยมีปัญหาในการปฏิบัติการสามารถสอบถามติดต่อผู้วิจัยได้ผ่านไลน์แอปพลิเคชัน

ภายหลังการดำเนินการผู้ปกครองเกิดความตระหนักมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก

กลยุทธ์ที่ 3 การสนับสนุนครอบครัวในการปฏิบัติการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการ มีการติดตามการปฏิบัติการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการของผู้ปกครอง ภายหลังอบรมให้ความรู้ 1 สัปดาห์โดยการพบปะผู้ปกครองช่วงมารับบุตรหลานที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกลับบ้าน จากนั้นเปิดช่องทางในการติดต่อสื่อสารทางไลน์เป็นแบบกลุ่มและส่วนตัวให้ผู้ปกครองสามารถติดต่อสอบถามเพื่อแก้ไขปัญหา

อุปสรรคและให้กำลังใจกัน เมื่อครบ 1 เดือนจัดเวทีให้ผู้ปกครองแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กันในการปฏิบัติการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการด้วยการเล่าสู่กันฟัง

ผลการดำเนินเกิดเครือข่ายในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีการสนับสนุน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันช่วยกันในการวางแผน ปฏิบัติการและติดตามประเมินผลในการดูแลเด็ก

ภายหลังการดำเนินการปฏิบัติการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กพื้นที่กิ่งเมืองจังหวัดพิษณุโลกพบว่าเด็กมีการเจริญเติบโตสมวัยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 88 เป็นร้อยละ 100 และพัฒนาการสมวัยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 48 เป็นร้อยละ 96 แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กภายหลังใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$), ($P < .001$)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กก่อนและหลังการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ($n = 25$) ด้วยสถิติ McNemar test

การประเมิน	ก่อน	หลัง	p-value
การเจริญเติบโต			
- เหมาะสมตามวัยหรือสมส่วน	22 คน (88)	25 คน (100)	< .05*
- ไม่เหมาะสมตามวัย	3 คน (12)	0	
พัฒนาการ			
- สมวัย	12 คน (48)	24 คน (96)	<.001**
- สงสัยล่าช้าหรือไม่สมวัย	13 คน (52)	1 คน (4)	

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนพื้นที่กิ่งเมืองจังหวัดพิษณุโลก อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. สถานการณ์การส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กพบว่า การเจริญเติบโตเหมาะสมหรือสมส่วนร้อยละ 88 สูงตาม

เกณฑ์อายุร้อยละ 100 มีน้ำหนักตามเกณฑ์อายุร้อยละ 88 มีน้ำหนักค่อนข้างสูงร้อยละ 8 และน้ำหนักค่อนข้างต่ำร้อยละ 4 แสดงให้เห็นแนวโน้มการเจริญเติบโตไม่เหมาะสมกับวัย สอดคล้องกับการศึกษาของณิกานต์ นาควิโรจน์และคณะ¹พบว่า การเจริญเติบโตของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีน ลำปางมีน้ำหนักไม่ตามเกณฑ์ร้อยละ 35 ส่วนสูงไม่ตามเกณฑ์ร้อยละ 7.50 รูปร่างไม่สมส่วนร้อยละ 28.75 ซึ่งเป็นผลมา

จากการเลี้ยงดู การบริโภคอาหารที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของเด็กในช่วงวัยก่อนเรียนด้านพัฒนาการพบว่าเด็กมีพัฒนาการสงสัยล่าช้าหรือไม่สมวัยร้อยละ 52 เมื่อพิจารณารายด้าน พบไม่สมวัยด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กสูงสุดร้อยละ 24 รองลงมาคือพัฒนาการด้านการเข้าใจภาษาร้อยละ 20 สอดคล้องกับการศึกษาของทิพย์ภารัตน์ ไชยชนะแสงและคณะ²⁰ ศึกษาพัฒนาการของเด็กวัยก่อนเรียนโดยใช้ DENVER II พบว่า มีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กล่าช้ามากที่สุด ตามด้วยพัฒนาการด้านภาษาคือร้อยละ 66.8 และ 16.6 ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากการที่ผู้ปกครองต้องทำงานนอกบ้านทำให้มีเวลาในการเลี้ยงดูดูแลและปล่อยให้เด็กใช้เวลาไปกับโทรศัพท์ แท็บเล็ตแทน รวมทั้งทัศนคติที่คิดว่าการปล่อยให้เด็กได้เล่นโทรศัพท์ แท็บเล็ตเป็นการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เด็กจึงใช้เวลากับหน้าจอมากขาดโอกาสในการเรียนรู้ในการทำกิจกรรม ที่ส่งเสริมความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งผู้เกี่ยวข้องต้องตระหนักและวางแผนเตรียมพร้อมเด็กในวัยนี้ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับพัฒนาการในวัยต่อไป

การส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก สภาพปัญหาพบว่า ผู้ปกครองขาดความรู้ในการประเมิน การส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก ไม่มีเวลาเล่นกับเด็กเนื่องจากต้องทำงานนอกบ้าน ครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กยังขาดความรู้ในการประเมินการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีข้อจำกัดในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้ทั่วถึงและต้องการพัฒนาศักยภาพในส่งเสริมการเจริญเติบโตเด็กและพัฒนาการเด็ก สอดคล้องกับ วชิรินทร์ แสงสัมฤทธิ์¹¹ พบว่าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กยังขาดความรู้และการสนับสนุนการส่งเสริมโภชนาการ พัฒนาการเด็กและการเชื่อมโยงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

2. พัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กโดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนนัยเรียนพื้นที่กิ่งเมืองจังหวัดพิษณุโลก มีกลยุทธ์ 3 ข้อ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ นำข้อมูลจากผู้ให้

ข้อมูลหลักได้แก่ ผู้ปกครอง ครูผู้ดูแลเด็ก พยาบาล ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ประชุมระดมสมองวิเคราะห์หาแนวทางในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและครูผู้ดูแลเด็ก ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องและผู้วิจัยในทุกขั้นตอนตั้งแต่ร่วมตัดสินใจร่วมทำและร่วมประเมินผล คือ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจวิเคราะห์ปัญหาภายหลังนำเสนอข้อมูลสถานการณ์ในพื้นที่ มีส่วนร่วมในการคิดวางแผน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการภายหลังที่ได้คิดวางแผนและมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติการและนำไปปรับปรุงแก้ไข²¹ (Cohen & Uphoff, 1977) ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของจึงสนใจเข้าร่วมกิจกรรม สอดคล้องกับการศึกษาของธัญญลักษณ์ ตั้งธรรมพิทักษ์² พัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพเด็กโดยชุมชนมีส่วนร่วม ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลักดันให้เกิดการส่งเสริมสุขภาพและแก้ไขปัญหาพัฒนาการอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกับการศึกษาของทิพย์ภารัตน์ ไชยชนะแสงและคณะ²⁰ พบว่าการมีส่วนร่วมของครูพี่เลี้ยงเด็กและผู้ปกครองในการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการเด็กทำให้เด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าได้รับการกระตุ้นจนเป็นปกติและผู้เกี่ยวข้องมีความเข้าใจในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก สอดคล้องกับการศึกษาของจุฑามาศ ผลมากและคณะ¹² พบว่าการมีส่วนร่วมของครอบครัวในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการปกติสูงขึ้นแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ 1 การอบรมให้ความรู้ครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อการเฝ้าระวังและส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กภายหลังดำเนินการครูผู้ดูแลเด็กมีความรู้เพิ่มขึ้นและสามารถนำไปปฏิบัติในการดูแลเด็กประจำวัน และมีการส่งต่อให้ครอบครัวติดตามดูแลเด็กต่อเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง ครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีบทบาทสำคัญในส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก

ในระหว่างที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและให้คำแนะนำผู้ปกครองครอบครัวในการดูแลเด็กที่บ้านสอดคล้องกับการศึกษาของทิพย์ภารัตน์ ไชยชนะแสงและคณะ²⁰พบว่าทำให้ความรู้ครูพี่เลี้ยงเด็กเรื่องพัฒนาการการเฝ้าระวังและการส่งเสริมพัฒนาการเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สอดคล้องกับงานวิจัยของสุตาภรณ์ พยัคเรือง²²ศึกษามุมมองของผู้ดูแลเด็กเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กพบว่าควรเปิดโอกาสให้ครูผู้ดูแลเด็กและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเพิ่มขึ้น ควรมีการร่วมกันในการประเมินและวางแผนส่งเสริมพัฒนาการเด็กระหว่างบุคลากรทางสุขภาพและครู ผู้ดูแลเด็กเพื่อให้พัฒนาการเด็กเหมาะสมกับวัย

กลยุทธ์ที่ 2 การสร้างความตระหนักและให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเพื่อการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการแก่เด็ก ผลการปฏิบัติผู้ปกครองมีความรู้เพิ่มขึ้นเกิดความตระหนักมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก การให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเพื่อให้เกิดความตระหนักในบทบาทของตนเองและจำเป็นในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก ทั้งแบบกลุ่มและเฉพาะบุคคล และจัดให้มีการฝึกปฏิบัติและติดตามเป็นระยะๆเพื่อให้เกิดความมั่นใจ นำไปปฏิบัติได้จริงเพื่อเป็นวิถีชีวิตประจำวันของครอบครัว สอดคล้องกับการศึกษาของจุฑามาศ ผลมากและคณะ¹²ศึกษาการพัฒนาแบบการมีส่วนร่วมของครอบครัวในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยกรณีศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านสันป่าม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยาพบว่าทำให้ความรู้แก่ผู้ปกครองทั้งแบบบรรยายและปฏิบัติเป็นองค์ประกอบหนึ่งในห้าองค์ประกอบของรูปแบบการมีส่วนร่วมของครอบครัวในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก สอดคล้องกับการศึกษาของทิพย์ภารัตน์ ไชยชนะแสงและคณะ²⁰พบว่าผู้ปกครองที่ได้รับการฝึกอบรมจะมีความรู้ในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของวิจิตร จันดาบุตรและคณะ²³พบว่าทำให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเด็ก ครูพี่เลี้ยงเด็กในศูนย์

พัฒนาเด็กเล็กและมีการติดตามเป็นระยะๆส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการสมวัยเพิ่มขึ้นร้อยละ 77.27

กลยุทธ์ที่ 3 การสนับสนุนครอบครัวในการปฏิบัติการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการจากการติดตามการปฏิบัติการโดยการพบปะโดยตรง การติดต่อสื่อสารทางไลน์ เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันประสบการณ์ด้วยการเล่าสู่กันฟังเพื่อส่งเสริมให้กำลังใจ รับรู้อุปสรรคและช่วยกันแก้ไข ทำให้เกิดการปฏิบัติในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กและเครือข่ายในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สอดคล้องกับการศึกษาของทิพย์ภารัตน์ ไชยชนะแสงและคณะ²⁰ใช้การติดตามเยี่ยมครอบครัวเพื่อให้คำแนะนำในการประเมินและส่งเสริมพัฒนาการเฉพาะรายเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าให้เป็นปกติสมวัย รวมถึงการจัดให้ครอบครัวมีการเล่าสู่กันฟังทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมรับรู้ปัญหา ร่วมคิด ร่วมแก้ไขและร่วมประเมินผล ส่งผลให้เกิดการเฝ้าระวังและส่งเสริมให้เด็กมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการปกติสมวัย

ข้อเสนอแนะ

1.ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

ควรนำรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไปปรับใช้ตามบริบทของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กควรเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

2.ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการส่งเสริมเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้ารายด้านโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในบริบทสังคมเมือง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนพรัตน์ราชธานีให้ทุนสนับสนุนการศึกษาในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- 1.ณิกานต์ นาควิโรจน์, ศิริวรรณ ไบตระกูล, จิตตวิรี เกียรติสุวรรณ, และจุฑาทิพย์ เดชเดชะ. การพัฒนารูปแบบการดูแลเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีลุปาง. วารสารวิชาการสุขภาพภาคเหนือ 2564; 8(2): 237-252.
- 2.ธัญลักษณ์ ตั้งธรรมพิทักษ์. การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพเด็กโดยชุมชนมีส่วนร่วม. วารสารพยาบาลทหารบก 2561; 19(2): 222-229.
- 3.ทิพย์ภารัตน์ ไชยชนะแสง. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก. วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ 2560; 35(4): 176-184.
- 4.กรมอนามัย. รายงานประจำปีกรมอนามัย 2560. กรุงเทพฯ: อักษรกราฟฟิคแอนดี้ไซน์; 2561.
- 5.กรมอนามัย. รายงานประจำปีกรมอนามัย 2565. กรุงเทพฯ: อักษรกราฟฟิคแอนดี้ไซน์; 2566.
- 6.พูนศิริ ฤทธิรอน, ดวงหทัย จันทร์เชื้อ, พัศตราภรณ์ แยมเม่น, นิชนันท์ อินสา, อมรัตน์ เนียมสุวรรณ, รัชดาวรรณ บุญมีจิ๋ว, และแววตา ระโส. ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัยไทย เขตสุขภาพที่ 2 พิชญ์โลก. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ 2564; 14(3): 42-56.
- 7.สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิษณุโลก. รายงานประจำปี 2564. [อินเทอร์เน็ต]. 2565. [เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://cloud.plkhealth.go.th/index.php/s/Eo2Tb6D6tESw7CN#pdfviewer>.
- 8.เบญจมาศ สลิลปราโมทย์. คุณภาพชีวิตของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้า. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ 2565; 15(3): 114-127.
- 9.ยุวดี พงษ์สารนันท์กุล, สุตาภรณ์ พยัคเรือง. รูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กอายุ 2-4 ปีโดยบิดามารดาหรือผู้ดูแล: กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก. Journal of nursing science 2016; 34(2): 34-44.
- 10.Smythe T, Zuurmond M, Tann CJ, Gladstone M, Kuper H. Early intervention for children with developmental disabilities in low and middle income countries – the case for action. International Health 2021; 13(3): 222-231. Available from: doi:10.1093/inthealth/ihaa044.
- 11.วัชรินทร์ แสงสัมฤทธิ์, ทับทิม ศรีวิไล, ปทุมรัตน์ สามารถ, ชัชชัย ทองบ่อ, เสวต เชียงลี, และ Kannika Permpoonputtana. การพัฒนารูปแบบการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียนไทย: บริบทครัวเรือนและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย. วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม 2566; 46(2): 53-68.
- 12.จุฑามาศ ผลมาก, ปรัชญาพร อิสาระ, ดาว เวียงคำ, และอมรรัตน์ ดวงปัญญา. การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของครอบครัวในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านสันป่าม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. วารสารพยาบาลทหารบก 2562; 20(2): 241-250.
- 13.Cohen JM, Uphoff, NT. Participation's place in rural development: seeking clarity through specificity. World development 1980; 8(3): 213-235. [cited 2022 Dec 20]. Available from: [https://doi.org/10.1016/0305-750x\(80\)90011-x](https://doi.org/10.1016/0305-750x(80)90011-x)
- 14.Kemmis S, McTaggart R. The action research planner. 3rd ed. Victoria: Deakin university press; 1988.
- 15.Streuber JH, Carpenter RD. Qualitative Research in Nursing: Advancing the Humanistic Imperative. 5rd ed. China: Lippincott Williams & Wilkins; 2011.
- 16.สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. กราฟมาตรฐานการเจริญเติบโตเด็ก 0-5 ปี. [อินเทอร์เน็ต]. 2564 [เข้าถึงเมื่อ 10 ต.ค. 2565]. เข้าถึงได้จาก <https://nutrition2.anamai.moph.go.th/th/kidgraph>
- 17.กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย. นนทบุรี: องค์การส่งเสริมการค้าทางการศึกษา; 2564.
- 18.Denzin, N. K. (1978). The sociological method: A sourcebook. (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- 19.Patton, M. Q. Enhancing the quality and credibility of qualitative analysis. Health Services Research 1999; 34(5 Pt 2):1189-1208. [cited 2022 Dec 2]. Available from: <https://europepmc.org/backend/ptpmcrender.fcgi?accid=PMC1089059&blobtype=pdf>

20. ทิพย์ภารัตน์ ไชยชนะแสง, อติญา โพธิ์ศรี, และธัญลักษณ์ ตั้งธรรมพิทักษ์. การมีส่วนร่วมของครอบครัวในการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก. วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ 2561; 41(1): 95-104.
21. Cohen, J. M., & Up-hoff, N. Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation. New York: Cornell University; 1977.
22. สุตาภรณ์ พยัคฆเรือง, พรณรัตน์ แสงเพิ่ม. มุมมองของผู้ดูแลต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก. Journal of nursing science 2014; 32(2): 62-70.
23. วิจิตร จันดาบุตร วิทยา อยู่สุขและวิโรจน์ เขมรัมย์. การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารวิจัยทางการศึกษา 2561; 13(1): 208-219.